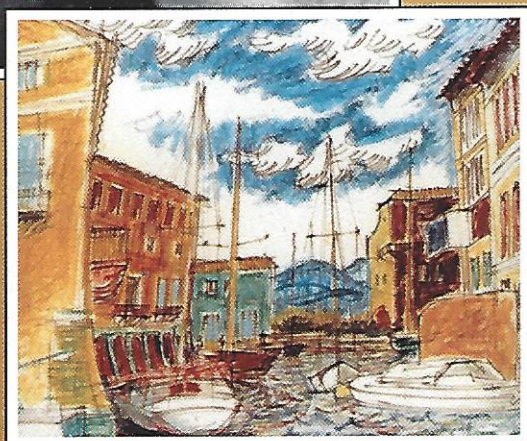
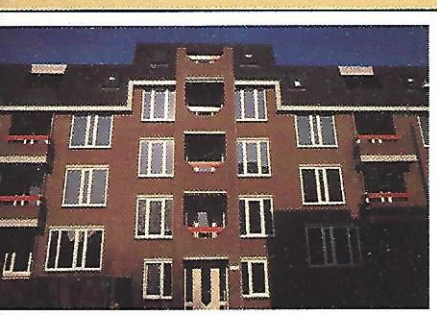

DE BUUN

Cultuur-historisch
kwartaalmagazine
voor
Venlo, Blerick
en Tegelen

IN DIT NUMMER:

- ▶ Architect
Geer Selen
- ▶ Kunstenaars
Anja van Rijen
- ▶ Rowwen Héze
giet vreemd
- ▶ Filmregisseur
Ben Verbong
- ▶ Orpheus brengt
Ein Deutsches
Requiem
- ▶ Huwelijksketting
bij pottenbakkers
- ▶ Dubbele expo
Charles Eyck
- ▶ De eerste Venlose
journalist
- ▶ Stadtmenschen
- ▶ Lulu Wang en
Huub Beurskens
naar Venlo

Een huwelijksketting rond de pottenbakkersschijf

In de achttiende eeuw komt in

Tegelen de pottenbakkersnijverheid tot ontwikkeling. Het aantal keramische werkplaatsen stijgt in deze periode van drie naar twaalf.

Bij het onderzoek naar deze voor Tegelen in heden en verleden zo belangrijke nijverheid, komen veel leuke details naar voren. Een van deze bijzonderheden is een uitzonderlijk lange huwelijksketting.

Een huwelijksketting is een serie opeenvolgende huwelijken waarbij afwisselend de bruid en de bruidegom hertrouwen na het overlijden van hun partner. In het winternummer van De Buun uit 1995 karakteriseert Martin Bergevoet dit als: 'Jantje trouwt met Marietje, die hertrouwt met Klaasje, die hertrouwt met Julia, die hertrouwt enz.' Hij beschrijft daarbij een bijzondere vorm, namelijk een dubbele huwelijksketting. Hierbij vormden beide huwelijkspartners de derde en laatste schakel in zo'n ketting. In dit artikel wordt een uitzonderlijk lange huwelijksketting beschreven. Hierbij is sprake van maar liefst vijf schakels, die bovendien allen ook nog in verband staan met hetzelfde bedrijf: de pottenbakkerij in de Middelt.

POTTENBAKKERIJ TEGELEN

Deze oudste keramische werkplaats van Tegelen is enkele jaren na de Tweede Wereldoorlog afgebroken. Ze lag daar waar nu de open plek is tegenover de familie

Knapen in Nabben, tussen de gelijknamige weg en de Aalsbeek. In het begin van de 18e eeuw is het pand in de Middelt bewoond door de familie In de Middelt. Dochter Agnes in de Middelt trouwt op 5 mei 1716 in de Tegelse St.-Martinuskerk met de timmerman Arnoldus Otten. Het jonge paar vestigt zich in het ouderlijke huis van de bruid. Arnoldus overlijdt aldaar 21 september 1728, zijn echtgenote 15 december 1733. Het huwelijk blijft kinderloos.

Na het overlijden van de timmerman wordt het huis de Middelt overgenomen door Geurt (Godefridus) Driessen. Het is niet bekend waar de nieuwe eigenaar vandaan komt. Hij trouwt op 19 februari 1730 in Tegelen met Hester Meykes. Dit huwelijk is de eerste schakel van de huwelijksketting met vijf schakels. Uit deze echtverbintenis worden acht kinderen geboren, waaronder twee tweelingen. Geurt vormt het huis in de Middelt om van timmerwerkplaats tot pottenbakkerij. In de belastinglijsten vanaf 1731/32 wordt hij dan ook steeds als pottenbakker vermeld. Hij overlijdt 7 maart 1750, waarbij in het begraafregister achter zijn naam vermeld staat: "figulus (pottenbakker) in de Middelt".

Slechts zestien weken later, op 28 juni 1750, staat de kersverse weduwe opnieuw voor het huwelijksaltaar. Ze trouwt nu met Mathias Wolfers, een zoon van buurman-molenaar Willem Wolfers. Uit deze verbintenis, de tweede schakel in de ketting, komen geen kinderen voort. Mogelijk was Mathias voor het huwelijk reeds als knecht werkzaam in de pottenbakkerij. In ieder geval zet hij het bedrijf in de

Middelt voort. Na zes jaar huwelijk overlijdt zijn echtgenote. Als ze op 28 februari 1756 wordt begraven, staat achter haar naam vermeld dat ze de vrouw is van de pottenbakker in de Middelt. Ook Mathias Wolfers hertrouwt zeer snel. Op 9 mei 1756, slechts tien weken na het overlijden van zijn partner, trouwt hij met de 23-jarige Maria Dings. Zij is op 6 augustus 1732 gedoopt als dochter van Stephanus Dings en Christina Janssen, de pachters van de Hulsterhof op de grens van Tegelen en Venlo. Het echtpaar Wolfers-Dings vormt de derde schakel in de huwelijksketting. Ze blijven op de Middelt wonen en verwekken samen vijf kinderen. Mathias zet het keramische bedrijf voort. Als hij op 18 januari 1772 wordt begraven, staat bij zijn naam 'figulus' (pottenbakker) vermeld.

Evenals bij de twee voorgaande huwelijken het geval was, besluit ook Maria om vrij snel te hertrouwen. Deze vierde schakel in de keten komt tot stand op 12 mei 1772, slechts vier maanden na de begrafenis van Mathias. Maria geeft op die dag het ja-woord aan de 25-jarige Godefridus Pras. Hij is vermoedelijk op 7 februari 1747 in Tönisberg geboren als zoon van Johannes Pras en Christina Mullers alias Boom. Godefridus is

► Foto van de Middelt, genomen vanaf het spoorwegviaduct bij de Bas. De huizen van de familie Knopen liggen rechts en de pottenbakkerij links (huis met het Saksische dak en de hoge schoorsteen).

Foto: collectie H. Grooten

▲ Prent van een pottenbakkerij rond 1700 door Jan Luyken.

waarschijnlijk enkele jaren voor zijn huwelijk naar Tegelen gekomen om aldaar het pottenbakkersambacht te leren, zoals velen voor hem gedaan hebben en ook na hem nog zullen doen. Hij zet het bedrijf aan de Middelt nog een aantal jaren voort. Uiteindelijk neemt Peter Nijssen

de werkplaats over. Godefridus en Maria blijven wel in Tegelen wonen. De vrouw van de (ex-) pottenbakker overlijdt aldaar 2 oktober 1794. Uit deze echtverbintenis worden twee kinderen geboren. Drie jaar na het verlies van zijn partner hertrouwt Godefridus

Pras met Anna Maria Sijben. Zij is 26 oktober 1769 in Belfeld geboren als onwettige dochter van Cornelis Sijben en Hendrina Stroucken. Als haar ouders tien jaar later alsnog met elkaar trouwen, wordt ze gewettigd. In haar 28e levensjaar smeedt ze samen met Godefridus de vijfde en laatste schakel in de huwelijksketen, door op 23 juli 1797 in de Tegelse St.-Martinuskerk elkaar eeuwige trouw te beloven. Uit deze echtverbintenis wordt het daarop volgende jaar een kind geboren. Het is niet bekend wat er verder met Anna Maria gebeurd is, want haar naam wordt nergens meer vermeld. Het enige wat we weten is dat ze voor 1811 overleden is. Waarschijnlijk vestigt Godefridus zich enige tijd na de bruiloft in de geboorteplaats van zijn tweede echtgenote, want in de Tegelse bevolkingslijsten van rond 1800 wordt hij niet meer vermeld. Later keert hij wel weer naar Tegelen terug. Dit houdt mogelijk verband met het gegeven dat zijn in 1776 geboren zoon Johannes in Tegelen een eigen pottenbakkerswerkplaats is begonnen. De huwelijksketting komt tenslotte volledig ten einde als Godefridus op 18 juli 1811 als pottenbakker in Tegelen overlijdt. Dit is 81 jaar nadat de ketting gevormd was. Uit de genoemde vijf huwelijken werden in totaal zestien kinderen geboren, waarbij het oudste en het jongste kind 67 jaar in leeftijd verschillen.

Behalve de lengte van de huwelijksketting is in het gegeven voorbeeld nog iets opvallend. Dat is de wel zeer korte periode tussen de huwelijken. In drie van de vier gevallen wordt namelijk binnen vier maanden na het overlij-

den van de partner een nieuwe schakel aan de keten toegevoegd. Dit verschijnsel zien we bij meerdere pottenbakkers, zodat de vraag is wat hieraan ten grondslag ligt.

Een mogelijke verklaring luidt als volgt. In de achttiende eeuw zijn man en vrouw beiden actief betrokken bij de ambachtelijke productie van de keramiek. Het wegvallen van een van beiden is dan ook meteen een ernstige aanslag op de stabiliteit van het bedrijf. De pottenbakker(-svrouw) wordt daarom door economische motieven gedwongen om zeer snel een nieuwe werkpartner te zoeken. Vaak zal de nieuwe bedrijfspartner reeds in hetzelfde ambacht werkzaam zijn, in een aantal gevallen zelfs in het betreffende bedrijf als knecht werken. En blijkbaar geeft de huwelijksband het beste uiting aan de nieuwe arbeidsverhoudingen. ◀

Bronnen:

- *Inlichtingen van B. Noten en J. Coopmans uit Tegelen, en van W. Hoezen uit Belfeld.*
- *Gemeentearchief Tegelen*

SCHEMATISCHE WEERGAVE

Godefridus Driessen († 1750)

x 1730

Hester Meykes († 1756)

x 1750

Mathias Wolfers († 1772)

x 1756

Maria Dings († 1794)

x 1772

Godefridus Pras († 1811)

x 1797

Anna Maria Sijben († voor 1811)

OF

Godefridus Driessen († 1750)

x 1730 Hester Meykes († 1756)

x 1750 Mathias Wolfers († 1772)

x 1756 Maria Dings († 1794)

x 1772 Godefridus Pras († 1811)

x 1797 Anna Maria Sijben († voor 1811)